

[Hermeneutický přístup k textu]

Štefanův asistent mi po včerejší diskusi na chodbě (ještě s Kranátem, který ovšem většinou jen poslouchal) musel slíbit, že mi doloží citaci z Bartha – a skutečně to udělal. Dnes jsem měl ráno na stole jednak dvě strany s Remberbfu a dvě strany s Brože, kde příslušné místo cituje česky. Jak se dalo čekat, v jeho podání to bylo vše poněkud posunuto, ale vcelku lze připustit, že Ota byl dost věcný a že jen teologicky radikalizoval to, co se mu líbilo a co převzal. Ovšem právě: jde o citaci z Remberbfu, tedy z raného Bartha, kde najdeme mnoho takových vyostřených tezí, které je vždycky nutno poněkud korigovat Barthem pozdějším. Ale bez ohledu na Bartha – resp. ve shodě s tím, co tam sám říká – je třeba se soustředit na „věc“. A tou věcí je hermeneutický přístup k textu. Barth dává všechen důraz na to, že slova a skupiny slov, jež máme v textu před sebou, je třeba měřit věcí, o které zjevně něco říkají („von der sie, wenn nicht alles tuscht, offenbar reden“). Důležité je ovšem na tomto místě zdůraznit, že to, „o čem“ slova textu hovoří, právě není součástí textu, tj. není to „před námi“, ale musíme se toho domyslit. Text, který je před námi, vlastně nesestává ani ze slov, nýbrž pouze z písmen určitým způsobem seřazených a vytvářejících skupiny. Že to jsou písmena, musíme ovšem také předem vědět, jinak bychom to nepoznali – jsou to pouhé znaky. A dokonce to, že to jsou znaky, musíme předem vědět nebo alespoň tušit (když jde třeba o neznámé písmo), je to hypotéza, s níž se pouštíme do luštění toho, co znamenají. V běžném případě ovšem nemusíme vynaložit tolik práce na dešifrování textu, protože s texty už máme bohaté zkušenosti, nejen písmena, ale i slova a jejich významy zhruba známe, dokonce čteme nejen české texty, ale také hebrejské nebo řecké atd. a máme tak zkušenosti nejenom s rodným jazykem, ale také s jinými jazyky. Bez toho bychom text nemohli nikdy „přečíst“, nýbrž byli bychom odkázáni jenom na to, co je vidět (tj. na ty původně neznámé znaky). Tak to je už jen, pokud jde o pouhé přečtení textu. To ještě vůbec neznamená, že jsme té či oné větě porozuměli opravdu v jejím pravém významu, protože ten s ní není spojen tak jednoduše, že by si ho věta zachovala, když ji vytrhneme ze všech souvislostí. Žádná věta nedává dost přesný smysl, dokud ji nebereme s jejími kontexty, a to nejen kontexty literárními, nýbrž také a někdy především „reálnými“. A také tyto kontexty, literární i reálné, nejsou prostě „před námi“, protože to, co je „před námi“, není samo o sobě v žádném kontextu, ale jsme to my, kdo to do kontextu musí zapojit. A když tedy musíme oněm kontextům nejprve nějak rozumět, pak to tohoto předchůdného porozumění kontextům zařadíme porozumění určité větě. A když té větě porozumíme, může (ale nemusí) se stát, že ta věta víc nebo méně pronikavě ovlivní celé ono naše předchůdné porozumění kontextům. A pak můžeme říci, že jsme byli osloveni něčím, co nejen nevyplývá z kontextů ani z našeho předchůdného porozumění kontextům, ale co – i když jsme to museli pomyslet my sami – není naším výmyslem. S tímto soudem však nesmíme příliš pospíchat, protože nemáme žádnou jednoduchou záruku, že jsme vskutku byli osloveni čímsi „zjevujícím pravdu“. To musíme ještě mnohonásobně a vždy znovu prověřovat. Nicméně po vícenásobném prověření (jež nemůže být nikdy nahrazeno pocitem, nadšením nebo posedlostí apod.) už s tím můžeme pracovat (= myslet), ovšem stále v přísné pozornosti, zda se to v některém směru a v některých kontextech neukáže jako mýlka. – Tak se to má s „věcí“, ke které je zřejmě třeba se energicky vposledu vztahovat. Ta nám nikdy není „dána“, ta nikdy není fakticitou, kterou bychom prostě mohli vzít jen na vědomí, k té se musíme s vynaložením všech sil a všeho úsilí propracovávat – a ovšem pak se jí „odevzdat“. Ale ne dříve, protože pak by se snadno mohlo stát, že se odevzdáme něčemu problematickému, pochybnému a přímo mylnému. Nesdílím naprosto onen arogantní Barthův verdikt: Friß Vogel, oder stirb. Naše diskuse se soustředila na „zjevení“. Pokusil jsem se ukázat, jak chápu zjevení. Chtít chápat zjevení jako posvátnou oplatku, kterou je třeba spolknout bez kousání a žvýkání, nazývám – ve shodě s Bonhoefferem – „Offenbarungspositivismus“.

(Praha, 990302-1.)